

Szablyár Péter

Tájházvezetési ismeretek I. – A működtetés napi gyakorlata

Alapfogalmak

Tájház: „a népi építészet szempontjából jelentős, esetleg népi műemlékeknek minősített épületekben *berendezett lakásbelsőket* (esetleg műhelyeket, kezdetlegesebb ipari létesítményeket) bemutató muzeális intézmény” (a Szövetség Alapszabályából)

A helytörténeti gyűjtemény feladata: kisebb területek, települések történetéhez fűződő emléktárgyak – tárgyak és dokumentumok – gyűjtése, megőrzése, bemutatása vitrines, termes kiállításokon.

A tájház – mint közművelődési intézmény (a **közművelődés** kifejezés a 1870-es évekből, Jókai Mórtól származik):

Közgyűjtemények (könyvtárak, múzeumok, levéltárak) → **MÚZEUMOK:** országos, – szakmúzeum, – megyei, – regionális, – tematikus, – közérdekű muzeális gyűjtemények és kiállítóhelyek → A múzeumi kiállítóhely feladata a közművelődési célú, múzeumi eszközökkel megvalósított bemutató tevékenység.

Részlet a „1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről”-ből:

Közérdekű muzeális gyűjtemények és kiállítóhelyek

48. § (1) Közérdekű muzeális gyűjtemény a kulturális javak meghatározott értékeinek egységes gyűjtési szempontok szerint létrejött, egységesen kezelt és őrzött, szabályozott módon nyilvántartott és dokumentált együttese, mely a múzeumi követelményeknek nem felel meg, de tudományos, illetőleg művészi értéke alapján a miniszter közérdekű muzeális gyűjteménynek minősíti.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott gyűjtemények lehetnek különösen: helytörténeti, intézménytörténeti, személyhez kötődő gyűjtemények, tematikus szakgyűjtemények, vallási és egyháztörténeti gyűjtemények.

(3) **Közérdekű muzeális kiállítóhely** az a jelentősebb önálló gyűjteménnyel nem rendelkező intézmény (pl. személyhez, eseményhez, szervezethez vagy földrajzi ponthoz kötődő emlékház, emlékpark, régészeti park, kastély, **tájház**, galéria stb.), amely a miniszter engedélyével jogosult a

kulturális javak, régészeti lelőhelyek, illetőleg épületek vagy épüleategyüttesek tartozékaikkal és berendezéseikkel együtt történő bemutatására.

(4) A közérdekű muzeális gyűjtemény, illetőleg kiállítóhely vezetőjét önálló jogi személyként működő muzeális intézmény esetében a tulajdonos (fenntartó), megyei szervezet vagy más múzeum részeként működő muzeális intézmény esetében annak (fő)igazgatója bízza meg, illetve vonja vissza megbízatását.

(5) A közérdekű muzeális gyűjteményekre és kiállítóhelyekre egyebekben a múzeumokra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.”

A tájház a jogszabály szerint **NEM (Falu)MÚZEUM**, hanem magasabb kategóriába sorolás esetén **GYŰJTEMÉNY**, amely gyűjt, nyilvántart és megőriz. Alacsonyabb kategóriába sorolva mint **KIÁLLÍTÓHELY** pusztán a bemutatásra nyert jogosítványt. (A jelenlegi jogi szabályozás alapján ezekben a tájházakban **NINCS** jelentősebb önálló gyűjtemény, **NINCS** tudományos feldolgozás, publikálás, bemutatás és szakképzett alkalmazott(!), amelyre azért a valóság gyakran rácsúfol.)

A **múzeumok** gyűjtik, őrzik, tudományosan feldolgozzák, és nyilvánosság elé tárják a nemzeti, az egyetemes kultúra, a történelem és a természet tárgyi emlékeit, közreműködnek a környezet- és látáskultúra, valamint a történelmi, a művészeti, a természettudományi és a műszaki műveltség fejlesztésében, támogatják a honismereti mozgalmat, a helytörténetírást.

Műemléken minden olyan, a föld felszínén vagy a földben levő építmény, épületrész, földmű, rom értendő, amelynek történeti, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti, **néprajzi** jelentősége van.

A tájházvezető feladatai

A tájházvezető munkajogi státuszát a tájház fenntartó szervezetében elfoglalt helye határozza meg. Feladatait, felelősség- és hatáskörét munkáltatója határozza meg, amelyet a vele kötött szerződésben, illetve a munkaszervezetben elfoglalt helyét a munkáltató (fenntartó) szervezeti- és működési szabályzatában (SZMSZ) rögzítenek.

Ha a tájház fenntartója egyesület, vagy alapítvány, ebben az esetben annak alapító okiratában (Alapszabály) és Szervezeti és működési szabályzatában (SZMSZ) kell rögzíteni a tájházvezető feladatait.

Magántulajdonban lévő tájházak vezetői feladatait a tulajdonos(ok), vagy annak megbízottai látják el, utóbbi esetben szerződésben rögzített formában.

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

A hazai gyakorlatban az önkormányzati fenntartású tájházak esetében általában a közművelődési intézmény(ek) részeként kezelik a tájházakat. Vezetésüket a közművelődési intézmény(ek) vezetője (Művelődési ház, Könyvtár, Általános Művelődési Központ, Múzeum), esetenként az önálló, vagy az előző szervezetekbe integrált oktatási intézmény vezetője végzi beosztott munkatárs által.

Korábban a tájházak jelentős része a megyei múzeumi szervezetek része volt, ez mára a legtöbb megyében megszűnt, de előfordul, hogy a tájházakban kiállított tárgyak meghatározó hányada a regionális múzeumi szervezet kezelésében van.

A tájházakban végzendő feladatok ellátását ma egyrészt néprajzos, történész-, muzeológus szakemberek végzik, de gyakoribb, hogy a helyi önkormányzat által fenntartott intézményrendszer részeként a tájházzal kapcsolatos munkákat könyvtáros, pedagógus, művelődésszervező végzettségű kulturális szakalkalmazott látja el. A gyűjtemények alapítói sok esetben pedagógusok voltak, akik gyakran a gyűjtemények gyarapítását, gondozását a későbbiekben is folytatják.

A közérdekű muzeális gyűjtemény munkatársaként alkalmazhatóak az egyetemi bölcsészképzésben muzeológiai, történész és etnográfus képesítést szerettek.

Az állami képzési rendszerben van olyan képzési mód, amely tájházak vezetésére (is) alkalmas szakembereket képez: ez a *kulturális menedzser szak*. Az itt képesítést szerzett szakember elemző-kutató, tervező, irányító és szervező munkakört láthat el :

A munkakör, foglalkozás	
FEOR száma	FEOR megnevezése
2619	egyéb magasabb képzettséget igénylő kulturális foglalkozások 71 8407 01 kulturális menedzser

Ismereteink szerint tájházainknál ilyen képesítésű szakembert jelenleg nem alkalmaznak.

A továbbiakban azokat a feladatokat vesszük számba, amelyeket egy tájház fenntartása során – a működés szervezeti formájától, a feladatot végző iskolai végzettségétől függetlenül – el kell végezni. Nem térünk ki részletesen azoknak a muzeológiai feladatokra (gyűjtés, nyilvántartásba vétel, műtárgyvédelem, leltározás, kiállítás-tervezés, stb.), amelyeket a múzeumi törvényben (az 1997. évi CXL. törvény, mellékelve) foglaltak alapján a működési engedélyben foglalt

besorolási kategória szerint végezni kell. Ezzel más előadások részletesen foglalkoznak.

1. A **működési engedélyben** rögzített feltételek teljesülésének ellenőrzése (működési engedély hiányában megszerzésének kezdeményezése);
2. A **tájház éves működtetésével** kapcsolatos feladatok, és az ezek megvalósításához szükséges feltételek meghatározása (személyi, tárgyi- és pénzügyi feltételek);

2.1 A tájház építményeivel és azok környezetével kapcsolatos feladatok

2.1.1 Állapotfelmérés

2.1.2 A fő- és melléképületeken elvégzendő feladatok és azok időbeli- és fontossági sorrendjének meghatározása, költségbecslés

2.1.3 A tájház környezetével (udvar, kert, előkert, kerítések) kapcsolatos elvégzendő feladatok és azok időbeli- és fontossági sorrendjének meghatározása, költségbecslés

2.1.4 Vagyon-, érintés- és villámvédelmi feladatok meghatározása (létesítés, felülvizsgálat)

2.2 Műtárgyvédelem

2.2.1 Anyagmegóvási feladatok (tisztítási, konzerválási és restaurálási) meghatározása, időbeli ütemezése, költségbecslés, forrásbiztosítás (pályázatfigyelés);

2.2.2 Nyilvántartási feladatok (gyarapodási napló, leltárba vétel, katalogizálás, leíró kartonok készítése)

2.3 Tárolási feladatok

2.3.1 Jelenlegi raktározási feltételrendszer ellenőrzése

2.3.2 Tárolóhelyek bővítésének vizsgálata, terveztetése, megvalósítása (forrásbiztosítás)

2.4 Állandó és időszakos kiállítások

2.4.1 Meglévő kiállítások felülvizsgálata, karbantartása, részleges megújítása;

2.4.2 Új állandó kiállítás terveztetése (forgatókönyv), forrásbiztosítás (pályázatfigyelés);

2.4.3 Időszakos kiállítás(ok) terveztetése (forgatókönyv), forrásbiztosítás (pályázatfigyelés);

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

2.4.4 Együttműködés más kiállítóhelyekkel, időszaki kiállítás, műtárgykölcsönzés

2.5 Közmű- és energia-költségek

2.5.1. A költségek meghatározása (vill. energia-; víz-, tüzelőanyag , telefon-, internet)

2.5.2. Energiatakarékossági vizsgálatok (világítás, fűtésszabályozás, pályázati lehetőségek)

2.6 Munkaerő-szükséglet

2.6.1 Munkabérek+járulékainak meghatározása

2.6.2 Munkánélküli alkalmazásának lehetőség-vizsgálata (pályázatfigyelés, pályázás)

2.6.3 Közmunkások, önkéntesek (diákok, egyetemi hallgatók, nyugdíjasok) bevonása

2.7 PR – marketing tevékenység

2.7.1 Nyomtatott (prospektus, szórólap, TKM füzet, kiállítás-vezető, képes levelezőlap, település-monográfia)

2.7.2 Ajándék- és élménymegőrző tárgy kínálat (ajándékbolt üzemeltetés)

2.7.3 Elektronikus (honlap fejlesztés, CD kiadás)

2.7.4 Kommunikációs tevékenység (helyi-, országos média).

2.8 Tagság és kapcsolat szakmai és érdekképviseleti szervezetekkel

(Pulszky Társaság, Magyar Néprajzi Társaság, Népművészeti Egyesületek Szövetsége, regionális turisztikai szervezetek, településszövetségek, helyi nyugdíjas klubok, néptáncsoportok, Magyarországi Tájházak Szövetsége, Kisebbségi Önkormányzatok, FATOSZ)

2.9 **Kapcsolat oktatási intézményekkel** (helyi óvodák, iskolák, felsőoktatási intézmények)

3. **Éves munkaprogram** összeállítása

4. **Éves pénzügyi terv** összeállítása

5. **Éves pályázási terv** („Év Múzeuma”, „Év tájháza”, „Vendégbarát Múzeum” és egyéb OKM által kiírt pályázatok) és megvalósítása

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

6. **Éves statisztikai jelentés összeállítása** (OKM részére)
7. **Középtávú tervek** kidolgozása, együttműködési lehetőségek, részvétel pályázati konstrukciókban